

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΕΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Η. ΛΑΜΠΡΟΥ

11

1914

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADES

E.Υ.Δ.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ὅτι δύναται καὶ σχεδὸν ὀφείλει νὰ παράσχη εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν εὐπρόσδεκτον μετάφρασιν τοῦ ὠραίου βιβλίου ἀδεία τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἐκδότου. Ἡ δὲ μετάφρασις αὕτη, ἐκδοθεῖσα κατὰ τεύχη ἐκ τῶν καταστημάτων τοῦ κ. Θεοδώρου Ἀποστολοπούλου, συνεπληρώθη διὰ τῆς προσθήκης σημειώσεων, ἐν αἷς τοῦτο μὲν γίνονται παρακομπαι εἰς τὰς πηγάς, ταῦτο δ' ἐπιγνωρῶθησαν ἀδλεπτήματά τινα τοῦ συγγραφέως ἢ ἀντιπαρατηροῦνται γινώμαι ἡμῶν διάφοροι τῶν ἐκεῖνου. Εὐτυχῶς τὰ τοιαῦτα, οὐδαμῶς ἐλαττοῦντα τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ βιβλίου, εἶνε οὕτως ὀλίγα, ὥστε πᾶς εἰλικρινῆς συγγραφεὺς ἤθελε θεωρήσει ἐαυτὸν εὐτυχή, βλέπων οὕτως ὀλίγας καὶ μικρὰς ἐπανορθώσεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων.

Neculai Jorga Cronica Expeditiei Turcilor in Moreea 1715 atribuita lui Constantin Diochiti. Bucuresti. Ateliererele grafice Socec & Co. 1913.
 — *Nicolas Jorga Chronique de l'expédition des Turcs en Morée 1715 attribuée à Constantin Dioikétés. Bucarest. Ateliers graphiques Socec & Co. Eίς 8ον, σελ. XIV, 228.*

Περὶ τῆς ἐν ἔτει 1715 ἐκστρατείας τῶν Τούρκων, δι' ἧς ἀνέκτισαν τὴν ἀπὸ εἰκοσιοκτῶ ἐτῶν διὰ τῶν νικῶν τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένην Πελοπόννησον, ἣν καὶ ὀριστικῶς ἔκτοτ' ἐκράτησαν δυνάμει τῆς ἐν Πασάροις συνθήκης, πλὴν τῶν πολλῶν βενετικῶν πηγῶν, ὧν ἱκαναὶ ἀπόκεινται ἔτι ἀνέκδοτοι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας, ἔχομεν δύο ἀξιολόγους ἐκθέσεις, τὴν τοῦ Βενιαμὴν Βρυε, διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας, ὅστις εἶχεν ἀκολουθήσει τὴν τουρκικὴν στρατιάν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν τοῦ Κωνσταντίνου Διοικητοῦ. Ἦτο δὲ οὗτος Ἕλληγν ὑπηρετῶν ἐν Βλαχία ὡς ἀξιωματικὸς τῆς ἡγεμονικῆς φρουρᾶς ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Β' Βραγκοδεῶνον καὶ ἔπειτα μετὰ τὸν τούτου ἐν Κωνσταντινουπόλει φόνον τῆς 1714 ὑπὸ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Στέφανον Καντακουζηνόν. Ἀκολουθήσας δὲ καὶ οὗτος, καθ' ἃ ὁ Βρυε, τὴν τουρκικὴν στρατιάν εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου, ἔγραψε ῥωμανιστὶ χάριν αὐτοῦ χρο-
 νικὸν ἀξιὸν πολλοῦ λόγου περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων ἐκείνης.

Τοῦ χρονικοῦ τούτου, ἐκδοθέντος τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ῥωμάνου Κογᾶλνίτσανου ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοδομένοις ῥωμανικοῖς ἀρχείοις

(Archiva Românească) κατὰ τὸν ὑπ' ἀρ. 139 κώδικα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ῥωμανικῆς ἀκαδημίας, πρόκειται νῦν ἡμῖν δευτέρα ἐκδόσις κριτικωτέρα καὶ πληρεστέρα. Ἐίνε δὲ κριτικωτέρα μὲν, διότι χάριν αὐτῆς ἀντεβλήθησαν καὶ ἕτεροι δύο κώδικες τῆς αὐτῆς βιβλιοθηκῆς, οἱ ὑπ' ἀρ. 264 καὶ 262, πληρεστέρα δὲ, διότι πλὴν τοῦ πίνακος τῶν κυρίων ἀνομάτων καὶ λεξιλογίου ἐπλουτίσθη, καὶ διὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων, ἐν αἷς ἔπου ἀναγκαῖον τὰ ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ ἐκτιθέμενα συσχετίζονται πρὸς τὰς μαρτυρίας τοῦ Brue.

Ἐπεμελήθη δὲ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, δι' ἧς χάρις εἰς τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τὸ πρῶτον νῦν καθίσταται προσιτότερον τὸ Χρονικὸν τοῦ Διοικητοῦ, ὁ διακεκριμένος καθηγητῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Πανεπιστημίου κ. Νικόλαος Jorga. Εἶνε δ' οὗτος γνωστότατος πλὴν ἄλλων αὐτοῦ ἀξιολόγων ἱστορικῶν ἔργων ἐκ τῶν τριτόμων *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle* (Ἐν Παρισίοις, 1899-1902), τῆς διτόμου Ἱστορίας τοῦ Ῥωμανικοῦ λαοῦ (*Geschichte des rumänischen Volkes*, Ἐν Γώθῃ, 1905), τῆς πεντατόμου Ἱστορίας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (*Geschichte des osmanischen Reiches*, 1908-1912) καὶ ὡς ἀπὸ τινων μηνῶν συνδιευθύνων μετὰ τῶν κ. κ. G. Murgoci καὶ V. Pörven τὸ χρησιμώτατον *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*.

Εὐχαριστίαι δὲ μεγάλαι ὀφείλονται εἰς τε τὸν ἐπιμελέστατον ἐκδότην, τὴν ἀναλαβοῦσαν τὴν ἐκδοσιν Ἱστορικὴν ἐπιτροπείαν τῆς Ῥωμανίας καὶ εἰς τὸν Ἑλληνα ἐν Βουκουρεστίῳ διδάκτορα κ. Δ. Ροῦσον, παρασχόντα εἰς τὸν κ. Jorga τὴν ἐρμηνείαν διαφόρων ἐν τῷ Χρονικῷ ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν λέξεων.

Ἡ ὑπὸ τὸν τύπον ἡμερολογίου διήγησις τοῦ Διοικητοῦ εἶνε ἀφελῆς μὲν, ἀλλὰ διδακτικὴ διὰ τὸ πλῆθος τῶν λεπτομερειῶν, ὧν πολλὰ παντελῶς ἀγνωστοὶ ἄλλοθεν. Ἰδίως χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ προσοχὴ, ἧς ἀξιοὶ τὴν γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῶν τόπων, ἐξ ὧν διήλθεν. Εἶνε δὲ οὗτοι ἐξαιρέτως ἐνδιαφέροντες διὰ τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ τὴν πορείαν τῆς τουρκικῆς στρατιᾶς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ

τὰ διάφορα ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκηθέντα καὶ ἀνακτη-
θέντα ἰσχυρὰ κέντρα, τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὸ Ναύπλιον, τὸ
Λεοντάρη, τὸ Καστέλλι, τὰς Πάτρας, τὴν Καρύταιναν, τὴν Τρίπολιν,
τὴν Κορώνην, τὴν Μεθώνην καὶ τὸν Μυστράν. Οὐδὲ περιορίζεται εἰς
τὴν φυσικὴν περιγραφὴν τῶν τόπων, συμπεριλαμβάνων τὰ ὄρη, τοὺς
ποταμοὺς, τὰς λίμνας καὶ τοὺς λιμένας, ἀλλὰ ποιεῖται μνησθῆναι καὶ
τῶν πηγῶν, τῶν βρύσεων, τῶν ὑδραγωγείων, τῶν μυλώνων, τῶν θα-
σῶν, τῶν ὀπωρῶν, τῶν ἰχθύων, τῶν λεωφόρων. Μετ' ἐπιμελείας ἐξαι-
ρέτου καταλέγει ἕκασταχοῦ τὰς μητροπόλεις, εἰς ἃς ἀνήκει ἕκαστη
περιοχὴ, οἷ' ἣς διήλθεν, ἀναγράφων τὸ ὄνομα αὐτῶν ἑλληνιστί, καὶ
ἀναγράφει μονὰς καὶ ἐκκλησίας, ἐνίοτε ποιούμενος ἴδιον λόγον περὶ
τῶν καλλιτεχνημάτων αὐτῶν. Ὡς δ' εἰκὸς, ἐπιλαμβάνομενος τῆς ἀφη-
γήσεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ὡς τὸ πλεῖστον συνί-
στανται εἰς πολιορκίας, ποιεῖται λόγον περὶ τῶν οἰκείων φρουρίων
καὶ τειχῶν. Ἰδίως δὲ διὰ μακροτέρων περιγράφονται τὰ τῆς Κορίν-
θου, τοῦ Ἀργους καὶ τοῦ Ναυπλίου.

Αἱ νέαι εἰδήσεις, ἃς μανθάνομεν ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Διοικητοῦ,
εἶνε πάμπολλαι, οὐδὲ δυνατόμεθα νὰ ἀναγράψωμεν αὐτὰς ἐνταῦθα πάσας.
Ἄρκουμεθα δὲ νὰ ὑποδείξωμεν τὰ περιεργότερα. Οὕτως ἐν § 22,
ὅπου ὁ λόγος περὶ Διδυμοτείχου, ἀναφέρει, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διέ-
τριψεν ὡς αἰχμάλωτος ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ΙΒ' πρὸ
τῆς εἰς Βλαχίαν ἀπαγωγῆς αὐτοῦ. — Ἐν § 24, ποιούμενος λόγον
περὶ τῆς Αἴνου, παρατηρεῖ, ὅτι αὐτόθι παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ
ὄρους ἐγγὺς τοῦ λιμένος ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων
«οἱ ἰχθύες οἱ καλούμενοι λικουρῖνοι, οὓς μεταφέρουσιν εἰς τὴν ἡμε-
τέραν χώραν ἀπεξηραμένους καὶ καπνιστοὺς, καὶ οἱ κέφαλοι οἱ παρέ-
χοντες τὸ χαδιάριον τῶν κεφάλων». Τοὺς λικουρῖνους μεταφράζει ἐν
παρενθέσει harengs ὁ κ. Jorga. Ἀκριθέστερον δὲ εἶνε λικουρῖνοι
τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα (αἰ)νήτικα τὰ ὀμνηθέντα ὑπὸ τοῦ Καισα-
ρίου Δαπόντε (οἱ νήτικοι ἐκεῖνοι λικουρῖνοι) καὶ ὧν περὶ πολλοῦ
εἶχοντο οἱ Γατελοῦχοι. Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Ζ', 1910,
σ. 87 κ. ἐ. — Περὶ ἑργῶν λαογραφικῶς μᾶλλον ἢ ἀρχαιολογικῶς εἶνε,
τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τὰ ἐξῆς ἐν § 35. «Ἐν τῇ
πεδιάδι, κατὰ τὸ Ἄρακλι (Arakly), ὑπάρχουσιν ἑπτὰ στήλαι μαρμά-
ριναι, ἀγάλματα (ἢ λέξις εἶνε γεγραμμένη ἐν τῷ Χρονικῷ ἑλληνιστί),

χάριν ἀναμνήσεως ἐπτά Τούρκων πασσάδων, περὶ ὧν λέγεται, ὅτι ἐπεσον μαχόμενοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ὀδεῖται εἰς αὐτοὺς ἡ προσωνυμία «σεῖδ, ἣτις σημαίνει μάρτυρας». — Ἐν § 56 λέγεται, ὅτι οἱ Τούρκοι τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Λεβαδείας δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ λαλήσωσι τὴν τουρκικὴν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἑλληνικὴν, ἐξαιρουμένου τοῦ καθ' ἑαυτὸν καὶ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βοεβόδα. — Ἐν § 73 ἐν τῇ μακρᾷ διηγήσει περὶ τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τοῦ Ἀκροκορίνθου ὁ Διοικητὴς διηγείται, ὅτι ἐπὶ τῇ παρασπονδίᾳ τῶν γενιτσάρων, φονευόντων παρὰ τὰ συμπεφωνημένα τοὺς παραδοθέντας Χριστιανούς τοῦ Ἀκροκορίνθου, «ἱερεὺς τις, ἰδὼν τὴν ἀδικίαν ἐκείνην καὶ τὴν βίαν καὶ γινώσκων ποῦ εὕρισκετο ἡ ἀποθήκη τῆς πυρίτιδος, εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν, καὶ, ποιησάμενος τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔθηκε πῦρ εἰς τὴν πυρίτιν. Οὕτως ἀνεφλέχθη παρακειμένη ὑπόνομος, καὶ πάχυτα αἱ φλόγες ἀνυψώθησαν μέχρι τῶν νεφελῶν. Μέγας ἀριθμὸς γενιτσάρων (δισχίλιοι κατὰ τὸν Brue, διηγούμενον τὸ αὐτὸ ἐπεισόδιον) περιετυλίχθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐρρίφθησαν τῆδε κάκεισε, ὡς ἐκ τούτου δὲ πολλοὶ ὑπῆρξαν οἱ θανόντες. Συναπωλέσθη δὲ καὶ ὁ ἱερεὺς, ὡς ποτε ὁ ῥωμαλέος Σαμφών». Δυστυχῶς ὁ Διοικητὴς δὲν μεταδίδει εἰς ἡμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου ἱερέως. — Ἐν § 77 μνημονεύει Ἑλλήνων εὐπατριδῶν τῆς Κορίνθου, τῶν Μαμωνάδων, τῶν Νοταράδων, τῶν Πεταλάδων, οὓς οἱ Βενετοὶ εἶχον ἀναδείξει στρατιωτικούς ἀρχηγούς (cāpitani). — Ὁ κ. Πολίτης δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὰς Παραδόσεις του ἐκ τῆς § 83 περὶ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἐκκλησιουδρίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὑπερκειμένου λοφίσκου τινὸς πλησίον τοῦ κόλπου ἐν Ναυπλίῳ, τάδε· «Πρὸ τῆς ἐκκλησίας ὑψοῦται δένδρον, ὅπερ ἐβλάστησεν ἐν τῇ θέσει ἐκάθησεν ὁ Χριστὸς, ὅτε κατέβη ἐκ τοῦ πλοίου καὶ διέταξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ διανείμωσι τοὺς πέντε ἄρτους εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν χορτασθέντα πλήθη· εἶνε δὲ ἀδύνατον νὰ γνωσθῆ εἰς ποῖον εἶδος δένδρων ἀνήκει τὸ δένδρον ἐκεῖνο». — Περιεργότατα εἶνε ὅσα διηγείται ἐν § 126 περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν Τσακῶνων· «Τὸ ἐνδυμα τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν Τσακῶνων συνίσταται, λέγει, ἐκ βραχέος λευκοῦ μαγδύου· καλύπτουσι δὲ τὴν κεφαλὴν διὰ κράνους σιδηροῦ, ὅπερ μεταχειρίζονται συγχρόνως ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὡς λέβητα καὶ ὡς ποτήριον, ἐπειδὴ βράζουσιν ἐντὸς τοῦ κράνους τούτου φασιόλους,

κρέας καὶ πᾶν ὅ τι δύνανται, καὶ ποτίζονται ἐξ αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ, καθ' ἃ οἱ λοιποὶ Μωραῖται, φέρουσι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ἐκ πηλῆματος ὁμοιον πρὸς τὸ πῶμα τῶν χυτρίων τὸ ἀπολύγον εἰς λοφίαν ἄλλ' ἄνευ τῆς λαθῆς, καὶ μεταχειρίζονται σειράδια (κορδόνια), ὅπως στερεώσωσιν αὐτὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς. ἐπειδὴ φέρουσι αὐτὸ μετὰ τῆς λοφιάς πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὅπερ εἶνε γελοῖον». — Ἐν § 121) μεταξὺ τῶν ἐκ Μονεμβασίας μετὰ τὴν παράδοσιν αὐτῆς ἀποκομισθέντων ἐπὶ τουρκικῶν πλοίων κατὰ τὴν γενομένην σύμβασιν ὑπῆρχε «καὶ ὁ περιώνυμος ἱατρός Λικίνιος, ὅστις εὕρισκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει. ὅτε ὁ αυτοκράτωρ, ὁ σουλτᾶνος Ἀχμέτ, ἠσθένησεν ἐξ εὐλογίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Καραγάτζ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Χάσκιοι καὶ ἔπασχε θεινότητα, κινδυνεύων νάποθάνῃ· οὐδενὸς δ' ἱατροῦ τῶν κληθέντων εἰς συμβούλιον δυναθέντος νά φανῇ ὠφέλιμος εἰς αὐτὸν, ἐκλήθη καὶ ὁ Λικίνιος, καὶ πάραυτα διὰ τῶν ἱατρικῶν αὐτοῦ ἐθεράπευσεν αὐτόν. (1) ὁ δὲ σουλτᾶνος ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν μεγάλα δῶρα, ἐχορήγησε δ' ἅμα εἰς αὐτὸν καὶ χᾶτι-σερίφιον, κελεῦον, ὅπως μηδεὶς ἐν ταῖς χώραις τοῦ σουλτᾶνου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς — ταῦτα λέγει τὸ κείμενον — προξενήσῃ εἰς αὐτὸν οἰανδήποτε βλάβην. Φθάσας δ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μονεμβασίας) κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ καπετάν-πασσᾶ, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ἦτο ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Λικίνιος, καὶ ἐκφύγη τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν τύχην· ἀλλὰ συνέβη εἰς αὐτὸν ὅ τι καὶ εἰς τὴν κάμηλον, ὅτε αὐτὴ προσήλθε πρὸς τὸν θεὸν Δία, ὅπως ἀξιώσῃ νά λάβῃ κέρατα καὶ ἔμεινεν ἄνευ ὠτων, ὅγλα δὴ ἀντὶ νά σωθῇ καὶ νά εὕρῃ ἔλεος καὶ τιμὰς, ἐδόθη ἡ διαταγὴ νάπαγχονίσωσιν αὐτὸν μὲ τὸ χᾶτι-σερίφιον προσδεδεμένον εἰς τὸν λαιμὸν, καὶ ἔτυχε τέλους ὁλως διαφόρου ἐκείνου ὅπερ εἶχε φαντασθῇ». Κατήγετο δὲ ὁ ἱατρός οὗτος Λικίνιος ἀναμφηρίτως ἐκ τοῦ καὶ ἄλλως γνωστοῦ ἐν Μονεμβασίᾳ οἴκου τῶν Λικινίων, περὶ οὗ ἴδε Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἱστορικὰ μελετήματα (Ἐν Ἀθήναις 1884 σ. 120 κ. ἐ.) καὶ Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Θ', 1912, σ. 480. — Μ. Γεδεῶν ἐν Ἑκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ Τόμ. Γ', 1882-3, σ. 201 κ. ἐ. καὶ Ν. Βένιν ἐν τοῖς Παναθηναίοις Τόμ. ΙΑ' σ. 89.